

Oponentský posudek bakalářské práce Kristýny Sikové
Předčtenářská gramotnost u dětí se sluchovým postižením

Kristýna Siková si ke zpracování chvályhodně zvolila téma v mnoha ohledech velmi důležité, aktuální a nedostatečně probádané, resp. v českém prostředí nezpracované vůbec: rozhodla se zkoumat předčtenářskou gramotnost u pětiletých až sedmiletých dětí se sluchovým postižením. Za tímto účelem v rozsáhlé teoretické části shrnula některé definice různých gramotností i informace o aktivitách rozvíjejících předčtenářskou gramotnost; dále vybrala z odborné literatury základní poznatky o specifických rysech čtení s dětmi se sluchovým postižením, popsala vztah Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání k čtenářské gramotnosti, představila výsledky šetření České školní inspekce zaměřeného na rozvoj předčtenářských dovedností a v krátkém přehledu seznámila čtenáře s vybranými výzkumy předčtenářské gramotnosti (slyšících i neslyšících dětí). Praktickou část práce tvoří přiblížení metodiky výzkumu, a to nejprve ve stručném popisu proměnných, posléze v poněkud obsáhlejší představení zvolené metody a nakonec v oddíle nazvaném *výsledky výzkumu* věnovaném převážně analýze shromážděných dat. Omezením na jednu výzkumnou sondu si diplomantka zadání velmi rozumně zúžila, zvl. se zřetelem k povaze bakalářské práce a jejímu předpokládanému rozsahu (další důvody uvedené na s. 43 nejsou podle mého názoru podstatné).

Jak již naznačil stručný výčet okruhů probíraných v teoretické části, kontext, do něhož diplomantka problematiku předčtenářské gramotnosti dětí se sluchovým postižením začleňuje, je poměrně obsáhlý (a samozřejmě relevantní). Podle mého názoru však tento široký záběr někdy nepříznivě ovlivnil kvalitu zpracování: diplomantka skládá poznatky z odborné literatury (ne vždy ve smysluplném sledu), ale nezřídka je neporovnává, neusouvztažňuje mezi sebou a jen zřídka je hodnotí, srov. např. výklad pojmů gramotnost, gramotnost funkční, gramotnost čtenářská ap. V odkazech na odbornou literaturu by bylo myslím účelnější, kdyby autorka častěji uváděla paginaci, zvl. u téměř doslovných citátů a u opakovaných odkazů na tytéž prameny (k takovým odkazům patří v práci např. Doležalová 2005, Rabušicová 2002, Havlíková 1978).

V souvislosti s uskutečněnou sondou je třeba ocenit samotný průzkum formou rozhovorů, jež byly jistě velmi náročné i komplikované, a také fakt, že přizváním pedagogů diplomantka velmi vhodně reagovala na komunikační bariéry mezi ní a dětmi. Způsob provedení šetření a zvláště jeho popis, zpracování i následnou analýzu – vše obsaženo na sedmi a půl stranách (nepočítajíc přílohy) – však bohužel nelze pokládat za příliš zdařilé ani přesvědčivé a podle mého názoru patří k nejslabším částem celé bakalářské práce. Některé příklady závažnějších nedostatků:

- Absence některých relevantních informací o respondentech a jejich zázemí a absence údajů o mateřských školách (vč. uplatňovaných vzdělávacích programů), které děti navštěvují a v jejichž prostorách šetření probíhalo; cenné by v tomto směru mohly být např. údaje o typu sluchové vady dětí, o dosaženém vzdělání rodičů, informace o tom, kterou ze tří škol jednotlivé děti navštěvovaly ap. Jedinou informací o mateřských školách přitom nalezneme v příloze 4, která sice zprostředkovává velmi cenné rozhovory s pedagogy, ovšem v textu se na ni explicitně nikde neodkazuje.

V souvislosti s prezentací proměnných, které diplomantka sleduje, je poněkud čtenářsky nevstřícná a rušivá struktura výkladu, který není právě ideálně zvládnut, což se projevuje mj. nekonzistentností a častým zmiňováním důležitých údajů na ne zcela adekvátních místech: srov. např. skutečnost, že informace o „komunikačním kódu dětí“ jsou uvedeny v oddíle *výsledky výzkumu* (a v přílohách), informace o věku dětí v oddíle 3.1 (a v přílohách), zatímco údaje o pohlaví dětí a o SP „rodiny“ jsou zmíněny pouze v přílohách. Vzhledem k tomu, že autorka podrobněji nevysvětluje,

kteřé rodinné příslušníky označuje pojmem „rodina“ a co má na mysli, píše-li o „komunikačním kódu dětí“, bylo by myslím vhodné, kdyby tyto pojmy objasnila při obhajobě.

- Nevhodná volba některých testovacích otázek, nesourodost některých testovacích položek, nejednoznačnost, neexplicitnost popisu průběhu testování a neuvedení kritérií vyhodnocování výsledků, srov. např.:
  - Popis struktury rozhovoru na s. 44 („Následoval televizní program s otázkou „Co je to? Víš k čemu se to používá?““) s popisem výsledků výzkumu na s. 46 („Televizní program poznalo pět dětí“) a s grafem 4 (Počet správných odpovědí) tamtéž. Mohla by prosím diplomantka objasnit, co konkrétně znamená ono „poznalo“ a ke které ze dvou uvedených otázek (s. 44) se graf 4 vztahuje? Uvítala bych také, kdyby mohla vysvětlit, jak definuje rozdíl mezi *poznáním* (televizního programu, nápojového a jídelního lístku, lístku do divadla), *správným vysvětlením* (úctenky do divadla) a *znalostí* (jízdního řádu...), s. 46. Je např. jako „poznání televizního programu“ hodnocena odpověď dívky č. 4 „U televizního programu si vybavila moderátora a různé filmy. Sama však televizní program nepojmenovala. Až na dotaz, zda souvisí s televizí, odpověděla, že ano.“? Jsou odpovědi „s nápovědou“ na stejné úrovni jako odpovědi „bez nápovědy“? Mnohé by myslím bylo jasnější, kdyby v příloze byl vedle odpovědí, většinou zprostředkovaných, zařazen i autentický přepis celých rozhovorů s dětmi.
  - Na s. 48 autorka nerozlišuje mezi totožností obrázku a textu na jedné straně a souvislostí mezi obrázkem a textem na straně druhé (k tomu též: je skutečně synonymní „z textu se nedozvíme stejné informace jako z obrázku“ a „text a obrázek spolu nesouvisí“?). V grafu 5 na s. 47 se obdobně nevhodně ztotožňuje konec knihy s koncem pohádky.
  - Do položek zaměřených na grafickou stránku textu je nerozčleněně zahrnuto „použití termínu slovo“, kdežto v souvislosti s písmeny se rozlišuje mezi „rozpoznáním písmene“ a „použitím termínu písmeno“ (poslední jmenovaná položka v grafu 5 navíc chybí).

Drobné výhrady lze mít i k ne vždy patřičným závěrům vyvozovaným ze získaných dat (srov. např. „Pět dětí dokázalo pojmenovat knihu, časopis i noviny. [...] Osm dětí vědělo, komu jsou tiskoviny určeny, zda dospělým nebo dětem. Můžeme tedy říci, že i přesto, že děti neumí věc pojmenovat, vědí, k čemu slouží a komu je určena.“, s. 46). Grafy, resp. hodnoty v nich zanesené, jsou někdy přinejmenším zavádějící (graf 3), někdy v nich jsou nešťastně sloučeny některé položky, viz např. hodnoty „pojmenování knihy, časopisu a novin“ nebo „nápojový a jídelní lístek“ v grafu 4.

Silné pochyby o relevanci šetření zvyšuje i formulace uvedená na s. 50: „Pochopení otázek záviselo na slovní zásobě dítěte a domníváme se, že převážně u odpovědí, kdy dítě uvedlo, že neví, bylo důvodem to, že vůbec otázce nerozumělo.“

Závěr: I přes nedostatky, jež práce K. Sikové *Předčtenářská gramotnost u dětí se sluchovým postiženými* obsahuje, ji doporučuji k obhajobě, neboť se domnívám, že splňuje základní požadavky kladené na bakalářské práce.

Návrh hodnocení: dobře

V Praze 13. června 2014

Klára Richterová